

Strijd tegen conflict-mineralen: sleutel tot conflictresolutie in Oost-Congo?

Oost-Congo bevindt zich al jarenlang in een oorlogssituatie. Het conflict wordt gemakkelijk verengd tot een strijd over minerale rijkdommen. De werkelijkheid is echter complexer. Een hele reeks oorzaken draagt bij aan het conflict. Blindstaren op conflictmineralen zal dan ook geen uitweg bieden uit de penibele situatie.

*"In the Congo, rape is used as tactic of war, destroying communities, to gain control over minerals used in our mobile phones. A billion phones will be sold this year fuelling the rape of hundreds of thousands of men, women and children."*¹

Deze quote uit het campagnefilmje 'Unwatchable', dat *Save The Congo*² in september 2011 op het wereldwijde web lanceerde, sluit nauw aan bij de gedachtegang die vaak terug te vinden valt in heel wat vluchtige conflictanalyses. Die luidt dat in de Democratische Republiek Congo (DRC) sinds 15 jaar een conflict heerst over minerale rijkdommen, dat intussen het leven heeft gekost aan meer dan vijf miljoen mensen. Deze analyse zet aan tot rechtlijnige beleidskeuzen die hopen het Congolese conflict recht in het hart te raken door de strijd aan te gaan met conflictmineralen.

Uiteraard is de realiteit heel wat genuanceerder, en de relatie tussen conflictmineralen en onveiligheid in Oost-Congo heel wat complexer. Bodemrijksdommen zijn weliswaar een belangrijke factor in de bestending van de oorlogssituatie in Oost-Congo, maar zeker niet de oorzaak van het conflict. Beleidsstrategieën moeten deze nuance dan ook in aanmerking nemen, wil men daadwerkelijk een positieve impact hebben in de DRC.

Ken Matthysen is onderzoeker bij het International Peace Information Service (IPIS). Hij houdt zich bezig met wapenhandel, veiligheid en de exploitatie van natuurlijke rijkdommen in Midden-Afrika.

Ambachtelijke mijnbouw

Tin, tantalum, wolframiet (ook wel de 3T's genoemd, naar de eerste letter van de Engelse benamingen) en goud zijn de belangrijkste mineralen die ontgonnen worden in Oost-Congo.³ In de jaren '90 verlieten de industriële mijnbouwers Oost-Congo omwille van de falende Zairese staat (benaming voor de DRC in de periode 1971-1997; eindred.), de instabiele mineraalprijzen op de wereldmarkt en de Congolese oorlogen.

Vandaag de dag worden mineralen in Oost-Congo bijna uitsluitend op ambachtelijke wijze gedolven.⁶ Met spiermassa en rudimentaire werktuigen, zoals een schop, een beitel en een pikhouweel, graven de ambachtelijke mijnbouwers de erts op. Het merendeel van de ambachtelijke mijnsites is gelegen binnen een concessie, waarvoor een mijnbouwbedrijf een exploratie- of exploitatievergunning bezit. Deze bedrijven zijn echter zelden ter plekke aanwezig, waardoor de aanwezigheid van ambachtelijke mijnbouwers vaak door de vingers wordt gezien. Verder zijn er maar weinig actoren binnen de ambachtelijke mijnbouwsector officieel geregistreerd. De afwezigheid van de staat in de vaak afgelegen mijnbouwgebieden maakt deze verplichte registratie moeilijk afdwingbaar. In zulke gebieden heerst vaak het traditionele gewoonterecht.

Door de hoge mate van informaliteit komt een aanzienlijk deel van de Congolese mineralen pas

De Congoese oorlogen

Gedurende de jaren '90 werd de DRC, die tot mei 1997 te boek stond onder de naam Zaïre, geteisterd door twee opeenvolgende oorlogen. De eerste ving aan in september/oktober 1996 en was het gevolg van een hele reeks factoren, waaronder etnische spanningen, de vluchtelingenproblematiek veroorzaakt door de Rwandese burgeroorlog, en de zwakte van de Zaïrese staat. Deze oorlog mondde uit in de omverwing van het Mobutu-regime door Laurent-Désiré Kabila's *Alliance des forces pour la libération du Congo-Zaïre* (AFDL). De AFDL werd in zijn opmars gesteund, zo niet aangestuurd door Congo's oostelijke burens.

De tweede Congoese oorlog werd ingeleid door toenmalig president Kabila's streven zich te ontdoen van zijn voormalige broodheren. Eind juli 1998 beval hij alle Rwandese en andere buitenlandse militairen de DRC te verlaten. Al gauw werden er enkele nieuwe 'Congoese' rebellen-groepen opgericht, met steun van Rwanda en Oeganda. De oorlog verzandde echter spoedig in een impasse, die pas werd beëindigd in 2003, na tal van vredesgesprekken en het instellen van een transitieperiode die zou duren tot de verkiezingen van 2006.⁴ In de praktijk is de onveiligheid in Oost-Congo echter nooit beëindigd, evenmin als de beschuldigingen aan het adres van Rwanda en Oeganda dat ze er gewapende rebellen-groepen blijven ondersteunen.⁵

buiten de landsgrenzen in het officiële circuit. De smokkel van coltan en cassiteriet⁷ zou naar schatting 35 à 70% vormen van de totale Congoese export van deze ertsen.⁸ Voor goud loopt dit aandeel zelfs op tot meer dan 99%.⁹ Toch verloopt de ambachtelijke mijnontginning niet geheel chaotisch. Aan het begin van de Oost-Congoese mineraalketen werken honderdduizenden ambachtelijke mijnbouwers. De ontginning van een mijnput gebeurt vaak onder het toezicht van een voorman, die leiding geeft aan een team van gravers of *creuseurs*.

Men kan drie types ambachtelijke mineraalontginning onderscheiden: ondergronds, dagbouw en alluviaal. De ondergrondse ontginning vindt vaak plaats in oude industriële mijnschachten. Tunnels kunnen tot 500 meter lang worden en een diepte bereiken van wel 30 meter. Slecht geschoorde tunnels die instorten en verstikking komen hier veel voor. Bij dagbouw of bovengrondse ontginning worden ertsen afgegraven aan de oppervlakte. Wanneer mijnwerkers de bodem van een rivier doorzoeken naar mineralen, dan spreken we van alluviale mijnbouw.

De volgende schakel in de mineraalketen wordt gevormd door de tussenhandelaars of *négociants*. Zij kopen de mineraalertsen op in de mijnsites of in naburige handelscentra. Via één of meerdere mineraalhandelaars komen de ertsen uiteindelijk terecht bij de exportbureaus of *comptoirs* in stedelijke centra nabij de grens, zoals Bunia, Butembo, Goma en Bukavu. Van hieruit worden de ertsen vervolgens vaak geëxporteerd naar Kampala, Kigali en Bujumbura, en komen ze op de wereldmarkt terecht.

De omvang en de organisatie van de ambachtelijke mijnbouwsector doen reeds vermoeden dat het een belangrijke economische sector is in het oostelijke deel van Congo. Schattingen van het aantal ambachtelijke mijnbouwers in de Oost-Congoese mijnen lopen op tot wel 2 miljoen. Deze mijnbouwers onderhouden op hun beurt een nog veel groter aantal mensen. Geschat wordt dan ook dat in Congo meer dan 10 miljoen mensen direct en indirect afhankelijk zijn van de sector om in hun onderhoud te voorzien. Bovendien is de handel in mineralen een belangrijke bron van con-

Wolframiet. De belangrijkste mineralen die in Oost-Congo worden ontgonnen zijn tin, tantalum, wolframiet en goud. Foto Julien Harneis

tant geld voor afgelegen gebieden. Verder zorgen de transporteurs die de mineralen wegvoeren, vaak eveneens voor de toevoer van levensmiddelen.

Conflictmineralen

De afwezigheid van overheidsgezag in het oosten van Congo en de ondoorzichtigheid van de ambachtelijke mijnsector zijn uitermate gunstig voor de talrijk aanwezige gewapende groepen. Mineralen vormen een voorname bron van inkomsten voor deze groepen, inclusief criminele netwerken binnen het nationale leger (FARDC). Als dusdanig zijn bodemrijkdommen een belangrijke factor in het voortduren van het conflict en de onveiligheid in Oost-Congo.

Anderzijds is het besef gegroeid dat mineralen niet de oorzaak zijn van het conflict. Het is pas gedurende de tweede Congoese oorlog dat de economische dimensie van het conflict een voor-aanstaande rol begon te spelen. De

Mineralen
vormen een
voornamelijk bron van
inkomsten voor
gewapende
groepen

wetteloosheid en onveiligheid in Oost-Congo, als gevolg van het conflict, vormen de ideale omgeving waarin informele, al dan niet criminele, handelsnetwerken zich kunnen ontplooiën. Bijgevolg kan worden geconcludeerd dat de informele handel in mineraalrijkdommen een belangrijke factor is in de bestending van het conflict, maar er ook evenzeer een gevolg van is.

De oorzaak van het conflict moet eerder gezocht worden in de combinatie van een hele reeks factoren, zoals de zwakte van de Congolese staat, die het oostelijke deel van zijn territorium niet beheerst; grensoverschrijdende veiligheidsissues – waarbij buitenlandse rebelligroepen zich verschuilen in Oost-Congo; corruptie; de criminalisering van de economie; een slecht-functionerend leger; en de hoge bevolkingsdruk en vluchtelingenproblematiek in het gebied van de Afrikaanse Grote Meren. Het is in deze omgeving dat een conflict is ontstaan, waarbij nog steeds bijna drie miljoen mensen op de vlucht zijn, mensenrechtenschendingen schering en inslag zijn en tal van gewapende groepen hun activiteiten kunnen blijven financieren met onder andere inkomsten uit Congo's natuurlijke rijkdommen.

Een rapport van het *International Peace Information Service* (IPIS) uit 2009 maakt al gauw de omvang duidelijk van de conflictmineralenproblematiek. Tijdens het onderzoek bleek dat gewapende groepen aanwezig waren op de helft van de mijnsites in de Kivustreek.¹⁰ De expertgroep van de Verenigde Naties schatte in datzelfde jaar dat de handel in goud en tin enkele miljoenen dollars per jaar opbracht voor de gewapende groepen in Oost-Congo.¹¹

Gewapende groepen hebben uiteenlopende strategieën voorhanden om te profiteren van de Congolese bodemrijkdommen. Soms oefenen ze directe controle uit over een mijnsite, en taxeren ze de productie of vragen ze toegangsgeld aan de *creuseurs*. In sommige gevallen gebruiken ze zelfs dwangarbeid voor de ontginning van een site. Vaak ontbreekt directe controle over een mijnsite en tracht men op andere manieren te profiteren van de ambachtelijke mijnsector. Dit kan bijvoorbeeld door plundering van een mijnsite, het smokkelen van ruwe erts en de illegale taxering bij wegblokkades van mineralen die lokale handelaren bij zich dragen.

Overzicht van initiatieven voor Congo's ambachtelijke mijnbouw

Sinds 2008 hebben diverse overheden, internationale organisaties en vertegenwoordigers van de industrie tal van initiatieven gecreëerd voor de Congolese mijnbouwsector en andere landen uit de regio. Diverse typen initiatieven kunnen onderscheiden worden. Zo zijn er de certificatiemechanismen, waarbij mineralen gecertificeerd worden wanneer de ontginning en handel ervan voldoen aan bepaalde standaarden en transparant verlopen. Enkele voorbeelden zijn de *Certified Trading Chains* die het Duits Federaal Instituut voor Geowetenschappen en Grondstoffen (BGR) implementeert in Rwanda en de DRC, en het Regionaal Certificatiemechanisme van de Internationale Conferentie voor de Grote Meren Regio (ICGLR). Verder zijn er traceerbaarheidsinstrumenten, die moeten helpen om

de mijn van oorsprong te bepalen. Het etiketteermechanisme (ITSCI) van de tin industrie associatie (ITRI) wordt momenteel geïmplementeerd in Rwanda en de DRC. Voorts kan gewezen worden op de *due diligence*-richtlijnen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) en de VN-expertgroep. Deze richtlijnen manen bedrijven aan erop toe te zien dat hun bevoorradingketen van mineralen nergens bijdraagt tot mensenrechtenschendingen of conflict. De Dodd-Frank-wetgeving, die in juli 2010 door het Amerikaanse Congres werd aangenomen, vereist dat Amerikaanse beursgenoteerde bedrijven rapporteren over hun *due diligence*-inspanningen. Zo is er nog een hele reeks andere initiatieven. Voor een completer overzicht en een meer gedetailleerde en technische beschrijving, verwijs ik graag naar eerdere IPIS-rapporten.¹²

De strijd tegen conflictmineralen

Gedurende de afgelopen jaren is een brede waaier aan initiatieven ontstaan ter bestrijding van de conflictmineralen-problematiek en ter ondersteuning van de formalisering van de Congolese ambachtelijke mijnbouwsector (zie het kader voor een summier overzicht van diverse initiatieven). Met de verhoogde aandacht voor Oost-Congo heeft zich echter een sterk discours ontwikkeld dat soms de neiging heeft het conflict te verengen tot conflictmineralen. Het voordeel van dit discours is dat er wel degelijk een grotere bereidheid is ontstaan om de problematische kwestie bij de horens te vatten. Anderzijds dreigt het niet tot de meest verstandige oplossingen aan te zetten. Dit is merkbaar aan de uitwerking van enkele van de vermelde initiatieven die de afgelopen jaren werden gecreëerd en geïmplementeerd.

De gezamenlijke impact van deze initiatieven is dan ook niet louter positief, integendeel zelfs. In haar eindrapport van 2012 beschrijft de VN-expertgroep de negatieve sociaal-economische gevolgen die ze heeft waargenomen. De Congolese tinmarkt stortte in, doordat veel bedrijven niet langer bereid waren om niet-gelabelde mineralen te kopen – d.w.z. zonder iTSCi-etiket – uit vrees voor reputatieschade. Noord-Kivu's officiële tinexport bedroeg in 2011 slechts 20% van de exportvolumes van de jaren daarvoor. Deze

daling werd veroorzaakt door een lagere productie en uitbreiding van de smokkel. Vooral in gebieden waar mensen maar weinig alternatieven voorhanden hebben voor ambachtelijke ontginning van tin, tantalum of wolframiet, leidt dit tot een sterke daling van het inkomen. Daarenboven zijn gebruiksgoederen vaak heel wat duurder geworden, omdat geïsoleerde mijngebieden dikwijls worden bevoorrad met vliegtuigen en transporteurs die de mineralen wegvoeren. Wanneer vervoerders deze gebieden niet langer behoeven aan te doen om mineralen te exporteren, stopt ook de bevoorrading van gebruiksgoederen.¹³

Anderzijds nam de VN-expertgroep op vele mijnsites een sterk verbeterde veiligheidssituatie waar, en dat is een noodzakelijke voorwaarde, wil men een ambachtelijke mijnsector creëren die daadwerkelijk ontwikkeling bewerkstelligt. Daarenboven noteerden de VN-experts dat conflictfinanciering door tin, tantalum en wolframiet aanzienlijk gedaald is.¹⁴

Wat betreft de ambivalente gevolgen, zou het niet correct zijn deze toe te schrijven aan elk van de initiatieven en alle bepalingen met het badwater weg te gooien. Sommige initiatieven en stipulaties zijn wel degelijk doordachter dan andere. Ze omvatten weldoordachte bepalingen die informaliteit en conflictfinanciering bestrijden maar ook voldoende ruimte laten voor ambachtelijke

Een jongen aan het werk in een goudmijn in Congo. Geschat wordt dat in Congo meer dan 10 miljoen mensen direct en indirect afhankelijk zijn van de mijnbouw om in hun onderhoud te kunnen voorzien. Foto Image Journeys Sasha

Lezhnev

mijnbouw en handel in mineralen. Zo verhoogt het iTSCI-traceerbaarheidsmechanisme (deels) de transparantie binnen de sector en biedt het een duidelijke optie aan eindgebruikers om zich weer te bevoorraden in Congo. *Due diligence*-richtlijnen zijn op hun beurt minder zwart-wit en maken bevoorrading uit een groter aantal Congolese mijnsites mogelijk. De certificatiemechanismen van o.a. het Duits Federaal Instituut voor Geowetenschappen en Grondstoffen (BGR) hebben de verdienste dat ze ook mensenrechten en werkomstandigheden in aanmerking nemen. Slimmere initiatieven en/of bepalingen zijn echter eveneens deel van de wijdere 'conflictmineralen-controverse' en dragen zodoende ook bij tot het *de facto*-embargo inzake Congolese mineralen, al zij het ongewild.

Het is bijgevolg uiterst moeilijk de impact te evalueren van één enkel initiatief. Er bestaat een wisselwerking tussen deze initiatieven en hun effecten overlappen elkaar. Toch kunnen er uit de uitwerking van deze initiatieven enkele lessen worden getrokken. De Europese Commissie zou dergelijke lessen in acht dienen te nemen bij de ontwikkeling van haar eigen initiatief omtrent verantwoorde bevoorrading van mineralen uit conflictgebieden. In dit kader lanceerde de Commissie onlangs een publieke consultatieronde, die liep tot 26 juni van dit jaar, waarbij zij vroeg om aanbevelingen in verband met de ontwikkeling van haar eigen initiatief.¹⁵

Geleerde lessen

Dat sommige initiatieven en discoursen meer bijdragen tot een *de facto* embargo dan andere, ligt vaak al in de achterliggende analyse van het probleem. Het is van groot belang beleidsmakers eraan te herinneren dat bodemrijkdommen weliswaar een belangrijke factor zijn in de bestending van het conflict in Oost-Congo, maar er niet de oorzaak van zijn. Het is van essentieel belang een holistische aanpak te ontwikkelen die aandacht heeft voor conflictmineralen, maar er niet toe beperkt is. Ook de hervorming van het leger, landgeschillen, de vluchtelingenproblematiek, gebrekkige staatscontrole in het oosten van het land, corruptie en tal van andere kwesties dienen in deze aanpak opgenomen te worden.

Een beleidstactiek die enkel gericht is op bestrijding van conflictmineralen zal weinig effect hebben op de onveiligheid in Oost-Congo. Gewapende groepen hebben alternatieve bronnen van inkomsten voorhanden, zoals de handel in cannabis en houtskool,¹⁶ illegale houtkap,

stroperij en taksering bij wegblokades. Een dergelijke aanpak zou eerder de overlevingsstrategieën van talloze burgers aantasten, aangezien velen direct of indirect afhankelijk zijn van de ambachtelijke mijnbouw. Het is daarom dat men ervoor moet waken de gehele sector te criminaliseren.

Ambachtelijke
mijnbouwers moeten
gestimuleerd worden
om formeel te
werken

Voor toekomstige initiatieven, zoals die van de Europese Unie, is het raadzaam dat men niet de *top-down*-strategie overneemt van vele andere initiatieven. Indien de EU eisen gaat stellen aan tal van actoren die met of in de Congolese ambachtelijke mijnsector werkzaam zijn, dan dient ze eveneens actief de formalisatie van de sector van onderuit te ondersteunen. Thans zijn de meeste actoren binnen Congo nauwelijks en/of slecht geïnformeerd over de wijde waaier van huidige initiatieven. Ambachtelijke mijnbouwers moeten daadwerkelijk gestimuleerd worden om formeel te werken. Tot op heden heeft de Congolese overheid bijster weinig ondernomen om ambachtelijke mijnwerkers hiertoe aan te zetten. Zo werden er amper goed bereikbare en mineraalrijke 'artisanale mijnbouwzones' ontwikkeld.¹⁷

Een EU-strategie zou ook verder moeten gaan dan enkel verplichtingen op te leggen aan bedrijven. De EU dient regionale initiatieven te ondersteunen, zoals de Internationale Conferentie voor de Grote Meren Regio (ICGLR), initiatieven die zich ook richten op formalisering van de ambachtelijke mijnbouwsector, harmonisatie van regelgeving en taks-regimes van de verschillende overheden in de regio, en conflictmineralen beschouwen als onderdeel van een ruimer probleem.

Bedrijven

Zoals gezegd dient men voorzichtig te zijn met het stellen van eisen aan bedrijven. Die willen immers winst maken en denken kosteneffectief. Wanneer het aantal verplichtingen voor bedrijven te groot wordt, zonder dat andere actoren enige vorderingen maken, dan riskeert men dat die bedrijven zich terugtrekken uit de regio. Een ander risico is dat oorspronkelijke doelstellingen verdraaid worden of verloren gaan. Anders gezegd: wanneer men zich te sterk richt op de bevoor-

radingsketen van bedrijven, kan het creëren van een zuivere keten een doel op zich zelf worden en niet langer een middel om de onveiligheid aan te pakken. Het gevaar bestaat dan dat een bedrijf zich gaat bevoorraden van één goed-bewaakte mijnsite, maar alle andere mineralen gaat weren uit vrees voor reputatieschade. Bijgevolg negeert men nagenoeg volledig de leef- en werkomstandigheden van mensen buiten die ‘eilanden’ die een toonbeeld vormen van propere mineraalexplotatie.

Het is dus raadzaam dat de Europese Unie de huidige initiatieven ondersteunt, maar die initiatieven ook kadert binnen een bredere strategie inzake conflictresolutie. Verder moet de Unie de Congolese overheid ondersteunen, maar haar ook aansporen daadwerkelijk de coördinatie op zich te nemen om de implementatie van deze initiatieven te bevorderen. Dit mag echter niet leiden tot al te dwingende maatregelen, die kunnen uitmonden in versterking van het *de facto* embargo. Het is uiteindelijk niet de overheid die hiervan de zwaarste gevolgen ondervindt.

NOTEN

- 1 Save The Congo, *Unwatchable*, september 2011.
- 2 *Save the Congo* is een Britse niet-gouvernementele organisatie die tot doel heeft meer bewustzijn te creëren omtrent de penibele humanitaire situatie in Congo. Zie de website van Save the Congo: <http://www.savethecongo.org.uk>
- 3 Oost-Congo omvat de beide Kivu-provincies (Noord en Zuid), Maniema, het noorden van Katanga en het Ituri-district van de provincie Orientale.
- 4 Voor een gedetailleerd overzicht van de oorzaken en het verloop van de Congolese oorlogen, zie: F. Reyntjens, *De grote Afrikaanse oorlog: Congo in de regionale geopolitiek 1996-2006*, Antwerpen/Amsterdam: Meulenhoff/Manteau, 2009.
- 5 Final report of the Group of Experts on the Democratic Republic of the Congo, 15 november 2012, *UN Doc. S/2012/843*.
- 6 In oktober 2011 echter heeft de Canadese mijnbouwer Banro Corporation industriële goudontginning opgestart in Twangiza, Zuid-Kivu.
- 7 Het mineraal tantalum wordt in Oost-Congo gedolven in de vorm van het erts coltan, tin in de vorm van cassiteriet.
- 8 Schattingen lopen sterk uiteen. Sara Geenen spreekt over 50% wanneer zij het aandeel van smokkel in de totale export van cassiteriet en coltan uitdrukt, terwijl Resource Consulting Services het heeft over een aandeel van 35% en het Pole Institute over 70%. (Bronnen: S. Geenen, 'A dangerous bet. The challenges of formalizing artisanal mining in the Democratic Republic of Congo', *Resources Policy*, jrg. 37, nr 3, september 2012, blz. 322–330; N. Garrett & H. Mitchell, *Trading conflict for development: Utilising the trade in minerals from eastern DR Congo for development*, Resource Consulting Services, 2009; A. Tegera & D. Johnson, *Rules for sale: Formal and informal cross-border trade in Eastern DRC*, Pole Institute, mei 2007, blz. 5, 53).
- 9 K. Matthysen, F. Hilgert, P. Schouten & A. Mabolia, *A detailed analysis of Orientale Province's gold sector*, IPIS/GIZ/ICGLR, december 2011 (niet gepubliceerd).
- 10 S. Spittaels & F. Hilgert, *Accompanying note on the interactive map of militarised mining areas in the Kivus*, IPIS, augustus 2009.
- 11 Final report of the Group of Experts on the Democratic Republic of the Congo, 23 november 2009, *UN Doc. S/2009/603*, par. 124–125.
- 12 IPIS/CIFOR, *The formalisation of artisanal mining in the Democratic Republic of the Congo and Rwanda*, december 2012; Verbruggen D., Francq E. & Cuvelier J., *Guide to current mining reform initiatives in eastern DRC*, IPIS, 2011.
- 13 Final report of the Group of Experts on the Democratic Republic of the Congo, 15 november 2012, *UN Doc. S/2012/843*.
- 14 Ibid.
- 15 European Commission, *Public consultation on a possible EU initiative on responsible sourcing of minerals originating from conflict-affected and high-risk areas*, maart 2013.
- 16 De handel in houtskool uit het Virunga Park in Noord-Kivu zou naar schatting meer dan 30 miljoen dollar per jaar waard zijn.
- 17 Volgens de Congolese mijnbouwwetgeving uit 2002 is artisanale mijnbouw uitsluitend toegestaan in de daartoe ontworpen zones, genaamd *zone d'exploitation artisanale*.